

Joan Maragall i Gorina (1860-1911)

Segueixo fent el salt als estimats poetes medievals, perquè aquest desembre es compleix un altre aniversari d'un de més recent: fa cent anys que Maragall va morir. Havia nascut a Barcelona el dia 10 d'octubre del 1860 (l'any passat en va fer 150), i va morir a la mateixa ciutat el 20 de desembre del 1911. És a dir, ara en fa cent.

Poeta, intel·lectual i periodista, escrivia en el català prefabricat que llavors es gastava a Barcelona. Formà part de la intel·lectualitat que passà de la Renaixença al Noucentisme. Aquesta evolució es pot veure gràficament en els canvis de l'ortografia als seus successius llibres: Aldavert, el cappare de la Renaixença, en canvi, no va acceptar mai sotmetre's a la reforma de la llengua culta. A l'obra de Maragall hi veurem desaparèixer els finals de paraula en «ch», que en el català històric indicaven que la «c» era explosiva i no sibilant, per posar un sol exemple.

També traduí al català Goethe, Nietzsche i Novalis. La seva producció poètica és avui la part de la seva obra més ben coneguda, tot i que deixà també un bon gruix d'articles periodístics, assaigs, discursos, pròlegs, semblances biogràfiques, una notable correspondència i una obra teatral inacabada, *Nausica*.

Joan Maragall fou el fill més jove del matrimoni format per Josep Maragall Vilarosal i Rosa Gorina Folchi: nasqué darrere de tres germanes. El seu pare tenia una fabrica tèxtil. La seva mare va néixer a Sabadell, d'una família que descendia del mas Gorina, de Matadepera, com explica l'article d'Esteve Banyeres. La casa dels seus avis materns (a la façana hi ha una placa que ho indica) es troba encara al carrer que porta el nom del poeta, un carreró que va del de Sant Quirze a la plaça del Gas. N'havia sentit dir, quan era petit, "carrer del *purtalitu*". Es veu que al final del carrer, quan Sabadell tenia muralles, hi havia una petita poterna, més o menys situada a la confluència amb Advocat Cirera i la plaça del Gas, que permetia fer dreuera per anar als horts de l'Horta Novella.

Als quinze anys, el seu pare el va posar a treballar a la indústria familiar, com a aprenent. Al jove Joan no li agradava aquella feina, i va començar a escriure –d'amagat– algun poema. També va viatjar molt, amb la família, sent encara jovenet: València, Granada, Còrdova, Madrid, Saragossa, Marsella, París... Finalment, als dinou anys¹, va convèncer el seu pare que no estava fet per a la indústria, i va poder matricular-se a la facultat de Dret.

Ja havia publicat algun poema el 1878 («Òptica», al diari *Lo Nunci* del 22 de setembre del 1878), però és en la seva època d'estudiant quan s'acosta a la literatura. Forma part d'un grup de set companys que es va autoanomenar «El Círcol», del qual

també en formaven part Antoni Roura, Josep Maria Lloret i Garriosa i Josep Soler i Miquel. Discutien de lectures, d'òpera, de música... Escrivia i llegia. Tirava cap a l'anarquia i el nihilisme. També passà la febre enamoradissa; se li coneixen dos amors anteriors a la seva muller: Amanda, una noia amb la qual coincidí al Liceu, i Teresa Ferran², una estiuejant de Puigcerdà. La primera d'elles fou la destinatària de «A dues violetes». Admirador de la literatura germànica, especialment de Goethe, el 1882 començà a estudiar alemany amb un veí de la família, que era bavarès.

Començà a treballar com a passant de l'advocat Danés. La feina no era gaire absorbent, i li permetia anar a les tardes a l'Ateneu i a les nits al Liceu. A l'Ateneu hi conegué escriptors com Josep Yxart, Joan Sardà o Narcís Oller. Poques obligacions, cap responsabilitat, sense penúries econòmiques, tenia una vida relaxada. Als trenta anys entrà a treballar al bufet de l'advocat Brugada. Quan es trencà la seva relació amb Teresa Ferran, el jove advocat es considerà un fracassat en matèria d'amors.

El 1886 la família patí un fort revés econòmic i Joan, el noi de la casa, amb 36 anys, no es veia capaç de mantenir-la. Escrigué:

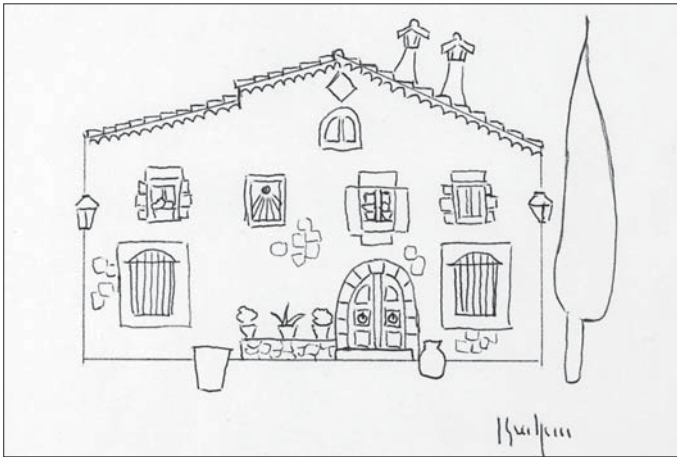
«Aquí acaba la meva joventut. Una obra de geni, lo "*Werther*", me convertí de noy en jove. Un fet, la pèrdua de la meytat de la fortuna de casa, me converteix de jove en home. Edat la més hermosa de la vida, adéu per sempre! Il·lusions d'amor y de glòria, a Déu siau.»

El 1888 conegué, a l'estiueig de Puigcerdà, Clara Noble Malvido, una noia de setze anys. El 1890 començà a treballar al *Diari de Barcelona* com a secretari del director, Manyé i Flaquer, fet que li féu albirar un horitzó professional diferent. El 27 de desembre del 1891 es casà amb aquella Clara Noble dels estius cerdans. L'enamorament havia estat un *coup de foudre* i Maragall havia refusat altres suggeriments, aportats per la família, de fer casaments econòmicament més "convenients". De viatge de noces, la parella visità Marsella, Niça, Montecarlo, Gènova, Florència i Pisa. Anaren a viure a un pis al carrer Roger de Llúria, del qual passaren, al cap de tres anys, a un del Passeig de Gràcia; d'allà anaren a un altre al carrer Consell de Cent, fins que el 1899 s'instal·len al domicili definitiu, on avui es troba la casa museu de Maragall (Alfons XII, 79). La parella tingué tretze fills.

L'obra poètica de Maragall es mou entre dos pols, el vitalista i el decadentista; oscil·la en diverses ocasions de l'un a l'altre i a l'inrevés. Maragall s'interessà especialment per l'obra de Goethe, fins al punt que, segons confessa, això el conduí a aprendre alemany: poder-la llegir en la llengua en la qual fou escrita. Traduint-lo, a més, el poeta esperava contribuir a la modernització

¹ Cal dir als joves d'avui que en aquella època la majoria d'edat s'assolia als vint-i-cinc.

² La qual vés a saber si era parenta universal meva: molts Ferran del Vallès procedim de can Ferran de Sant Feliu de Vilamilans.

del català literari, escassament conreat durant els anys de la decadència. També traduï altres autors en llengua alemanya; a més dels ja esmentats més amunt, traduï lletres de peces musicals, com algunes escenes del *Parsifal* de Wagner, i altres que féu per a l'Orfeó Català. Recentment, el cor de cambra de l'Orfeó va dedicar un concert a Maragall, en el programa del qual figuraven algunes d'aquestes peces.

La relació de Maragall amb la música és molt intensa. No sols per la seva vessant de liceuista i per les traduccions de cançons: Maragall féu la lletra per a una composició de Felip Pedrell, sobre el mite del comte Arnau. L'obra va merèixer els honors de la impremta, però pel que sé no s'ha arribat a estrenar mai. Sorprenent. Si algú s'hi anima, pot trobar la partitura en facsimil a <http://www.lluivives.com/servlet/ServeObras/mrgll/12715286449161523087846/index.htm>

Fa uns mesos, preparant la commemoració del 150è aniversari del naixement del poeta, se'm va acudir convertir els seus poemes sobre el comte Arnau en una representació teatral. Finalment, la gent que ho havia de representar va optar per una cosa menys complicada, i simplement en van declamar alguns poemes, vestits d'època, en una acció de carrer. Se m'ha acudit, en comptes de fer un recull de l'obra completa del poeta, que es pot trobar editada, com diré més avall, oferir aquesta dramatització. Simplement, l'he passada al format habitual de les publicacions digitals al web de la Fundació, on la trobaran. El darrer cant d'aquest muntatge, titulat «Ecolí» i convertit en acte quart, és un diàleg entre el poeta i l'abadessa dels amors sacrílegs amb el comte Arnau. Té lloc a la seva cripta, on jau morta i embarassada. En un entorn tan llòbrec i propici al romanticisme més fúnebre, Maragall hi situa un elogi de la maternitat, en la figura de la seva muller, mare per tretze vegades. I un vital cant d'admiració a la dona partera. L'esperit de la difunta d'Adalaisa diu al poeta:

Ah! Tingués jo 'ls ulls oberts a llum del dia,
d'altre crit, d'altre modo ploraria.
El xiscler esgarrifós de la partera,
com de bèstia ferida, em fóra grat;
i el fill que duc per vies tant extranyes,
sortiria ensagnat de mes entranyes,
i jo riuria ab riure com d'orat.

¿Què 'm faria 'l dolor, ni què 'l desfici,
ni tot el temps passat de sacrifici,
ni les congoixes, ni 'l perill de mort,
si de la vida me trobés com centre,
i sentís com l'infant, després del ventre,
morat d'ofec encara, arrenca 'l plor?

El poeta li respon:

Bé la conec la vostra fortalesa
quan, regalant suor, la cara encesa,
solt el cabell, com astre radiant,
al sortir de la brega gloriosa,
nos doneu l'abraçada furiosa
i vostre bes ressona com un cant!
Llavors que 'l marit, més fred que 'l marbre,
tremola encara com la fulla a l'arbre,
dret al costat del llit tempestejat,
i ajegudes vosaltres, sens memòria,
ubrigades per la gran victòria,
el rebregueu al pit, -volent més fort combat...
Més ara tu, Adalaisa, ¿què somnies
de tení un fill, si ja no ets d'aquest món,
i en el món qu' ets no hi calen fills ni filles,
perquè 'ls esprits lo què han de ser ja ho són?

Maragall fou l'autor, també, de la lletra del *Cant de la Senyera*. L'Orfeó Català el prengué com a himne. Va fer el paper, durant la llarga nit del franquisme, de substitut de *Els Segadors*, absolutament perseguit. Com a himne de l'Orfeó, el cant de la Senyera es tolerava, segons com, tot i que la lletra ho diu ben clar: «Oh bandera catalana!». Però en l'espanyolisme podia i pot tant l'anticatalanisme, la negació del català, que aquella púrria ni era capaç d'adonar-se del significat de tres paraules que en castellà s'escriuen igual. La prohibició, a darrera hora, de la interpretació del Cant de la Senyera, que figurava al programa del concert, fou el desencadenant dels que es van anomenar «fets del Palau de la Música». Els que en tenim l'edat, recordem ben bé que el públic de la sala es va posar a cantar-lo, en lloc dels cantaires. La feta li costà molt temps de presó a qui després seria el President Pujol, instigador d'aquella resposta a la prohibició.

Maragall deixà com a obra pòstuma i sense acabar una peça teatral titulada *Nausica*, l'única que va fer. El manuscrit el completà i condicionà Carles Riba, nogensmenys! Sembla clar que Maragall s'havia inspirat en unes notes que havia deixat Goethe per a una tragèdia basada en un episodi de l'Odissea d'Homer: Odisseu arriba a l'illa de Feàcia i és descobert per la princesa Nausica, la qual s'enamora de l'heroi; al final, però, ell retorna a Ítaca.

Fa un any, més o menys, Edicions 62 va treure una edició integral de la seva obra poètica, sota el títol *Poesia completa*, que inclou aquesta incursió teatral. Convé seguir llegint Maragall. A mi em causa una sensació similar a la de les fotografies —sobretot els retrats— de la seva època. Sota una llevíssima patina groguenca, produïda pel temps, té la densitat, la força i la calidesa del sulfur d'argent dels vells virats sèpia. Ens mostra el món d'on venim els catalans d'avui.